

recta ratione hæreticos quis appellat: pro eo quod neque ex divinis scripturis certi aliquid de his vel manifestè dictum esse videatur, neque in prædicatione Ecclesiastica contineri: ita neque hunc virum culpam iustum est, differentem quod sibi visum est, maxime cum illud præcipue servaverit, quod in Ecclesia de animæ confessione servari omnimode debet: id est, ne diversas diceret esse naturas animarum: quinimo & dicentes redarguit: & vehementiori assertione convincit. Ipse autem fateatur unius substantiæ omnes animas, & immortales ac rationabiles liberi arbitrii ac voluntatis: iudicandas quoque esse pro his quæ in hac vita gesserunt: esse tamen eas factas à Deo qui universa condidit & creavit. Quando autem factæ sint, olim simul, aut nunc per singulos nascendum, quid periculi est alterum è duobus opinari: sed respondere possibile est: ut omnis penitus culpandi aditus excludatur. Sicut enim de luminaribus cæli diversa singuli etiam ipsi qui sunt in Ecclesiis sentiunt: aliis liquidem opinantibus esse animantia & rationabilia animantium: aliis vero putantibus quod irrationalia sint: imo vero quod non solum vera anima, sed omni sensu penitus careant, & sola sine sensu ac spiritu sint corpora: nemo tamen merito alterum eorum qui hæc ita diverse sentiunt, hæreticum dixerit: propter hoc quod non ita aperte de his traditum est in Apostolica prædicatione: ita etiam eos qui de humana anima dubitant, & de initio ejus vel origine diversa opinantur, non est rectum hæreticos pronunciare: maxime cum in reliquis Ecclesiasticæ doctrinæ regulis quod rectum est & catholicum, teneant.

PAMPHILUS. Novissima criminationis est *μετὰ τὴν ἀνάστασιν* id est, transformationis animarum. Ad quod, sicut in cæteris fecimus, ipsius qui accusatur respondebimus verbis, illud primo per necessarium commentum: quia accusatores ejus non intelligentes qualiter ab eo de ista questione tractatum sit, vel quod ratio disputationis ita se habeat, ut non semper velut ex una persona pronunciari videantur quæ dicuntur, sed interdum etiam ea quæ è contrario dici poterunt, disputentur: & hanc esse artem disputandi non advertentes, obijciunt ei de hoc dogmate, quod quasi ipse senserit ea quæ ex adversantis persona differunt. Denique quod discutiendi hæc & non confirmandi dixerit, causa: ipse per ea quæ post tractatum rei ipsius adjecit, ostendit hoc modo, dicens.

ORIGENES. Sed hæc quantum ad nos pertinet, non sunt dogmata: sed disputationis gratia dicta sunt, & abijciantur. Pro eo autem solo dicta sunt, ne videatur questio mota non esse discussa.

PAMPHILUS. Sed hoc in eo loco dixit, in quo de animabus animalium requirebat: non de transmutatione animarum.

DE ANIMARUM TRANSMUTATIONE in libro septimo Evangelii secundum Matthæum.

QUIDAM quidem opinantur ex eo quod dictum est, ipse est Elias qui venturus est, animam Eliæ eandem fuisse quam Joannis. Quod enim dixit: ipse est Elias, non ad aliud, sed ad animam referendum putaverunt: & ex hoc pene solo sermone dogma introduxerunt *μετὰ τὴν ἀνάστασιν*, id est, transmutationis animarum: quasi etiam ipso hoc Jesu confirmante. Sed oportuerat intueri, quia si hoc verum esset: in multis utique Prophetarum vel Evangeliorum scriptis, simile aliquid inveniri deberet.

Tum deinde etiam ille sermo qui huic adjungitur, ostendit secretiorem quemdam & arcanum sensum in his quæ dicta sunt requirendum: magis quam quod illi secundum literæ sensum intelligentiam susceperunt, cum dicit: Qui habet aures audiendi audiat.

Addendum autem & illud est, quia si pro peccatis secundum quod ipsi sentiunt, transmutatio fiat animarum: propter quæ peccata, Eliæ anima transmutata est in Joannem: qui ab ipso angelo nasciturus prænunciatur, à quo & Jesus Salvator noster? Quomodo ergo non evidentissimum mendacium est hoc, ut ille qui tam perfectus fuit, ut nec communem quidem istam mortem gustaret, veniret ad transmutationem animæ: quæ secundum illorum assertionem non potest accidere nisi ex peccatis? Denique hoc quomodo exponunt quod dictum est ad Joannem, Tu Elias es, & dicit, non sum? Sed ut ostendatur convenire hoc etiam illi verbo quod

dixit Dominus, si vultis suscipere, ipse est Elias qui venturus est: hoc quod dixit, Elias ipse est, referendum est ad spiritum & virtutem Eliæ. Joannes enim præcessit in spiritu & virtute Eliæ convertere corda patrum ad filios.

DE EO IPSO EX DECIMO sexto libro super Matthæum.

QUIDAM qui alieni sunt à catholica fide, transferri animas ex humanis corporibus in corpora animalium putant, secundum differentiam peccatorum: nos vero qui hoc nusquam invenimus cautum in divina scriptura, dicimus, quia per multam vitam negligentiam humana prudentia cum fuerit inculta atque neglecta, efficitur velut irrationabile pecus per imperitiam vel negligentiam, non per naturam: similiter autem & hi qui tales fuerint effecti ex proposito sui negligentia qua erudiri neglexerint, si eruditioni se atque exercitio rationabili tradant, rationabiles efficiuntur atque prudentes, sicut scriptum est de illis Evangelicis canibus, qui manducabant de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum, ex quibus conversi Chananæa facta est Filia Dei, secundum quod dicit ad eam salvator: O filia magna est fides tua. Sicut enim virtus animi confert unicuique ut sit Filius Dei: ita malitia mentis & verborum infania atque impudentia, facit unumquemque secundum auctoritatem scripturæ appellari canem. Similiter autem intelligendum est etiam de cæterorum animalium mutorum appellationibus.

DE EODEM EX DECIMO TERTIO libro super Matthæum.

IN his Elias non anima Eliæ mihi videtur uti ne incurramus in dogma alienum ab Ecclesia Dei de transmutatione animarum: quod nec ab Apostolis traditum est, neque usquam in scripturis cautum est. Contrarium namque est his quæ dicta sunt ab Apostolo: quoniam quæ videntur, temporalia sunt. Et ubi sunt quæ omnes scripturæ confirmant quod præsens sæculum finiendum est? Sed nec illud poterit stare, quod dictum est: Cælum & terra transibunt: neque illud quod dictum est per Apostolum: Transibit enim habitus hujus mundi: & illud: Cæli peribunt, & ea quæ sequuntur. Si enim, ut aiunt auctores hujus dogmatis, nemo potest in id initium restitui quod primo fuit ab initio mundi usque ad finem: quia ex causa immutari vel transferri animam secundo vel tertio opus est vel frequenter? Hoc enim modo reddi delicta uniuscujusque personæ perhibent, & pœnas sui: si in diversa corpora frequentius transmutentur. Quod utique superfluum fiet, si finis ei nullus emendationis occurrat: nec erit unquam quando non anima transferatur. Et si semper pro delictis, animabus ad corpora diversa redeundum est, quis unquam mundo dabitur finis: ut impleatur quod dictum est: cælum & terra transibunt?

Quod & si concedatur, verbi gratia, ut sit aliquis sine peccato, quem jam non sit necesse revolvit in corpus, per quot tempora putabimus inveniri unam fortasse vix animam quæ penitus pura sit, nec per mutationem corporis indigeat? Quod & ipsum si concedatur: rursum suo dogmati contrarium efficitur. Si enim demus paucas quasque animas per singulas ad perfectionem posse restitui, ut ultra in corpora venire non indigeant: necesse est, licet per infinita sæcula & universa tempora, singulis quibusque animabus ad perfectionem restitutis, cessare jam usum corporum, & per hoc finem mundum recipere ac resolvit. Non tamen ita videtur sanctæ scripturæ, quæ dicit multitudinem peccantium relinquendam esse in fine sæculi. Quod ex eo manifestissimè indicatur: quod in Evangelio scriptum est: Verumtamen putas veniens filius hominis, inveniet fidem super terram? Sicut enim in diebus Noë, ita erit adventus filii hominis.

PAMPHILUS. Et postquam de scripturis multa differunt: ipse jam suam sententiam hoc modo declarat. ORIGENES. Erit autem his qui tunc erunt vindicta, non transmutatio animarum. Non enim jam ad peccandum locus erit: sed alia genera erunt pœnæ. Transmutatio namque corporum, pœnam non faciet peccatorum, ita ut nulla extrinsecus putentur inferri supplicia, quin potius est peccatoribus pœnarum modus, id est, ut pro his quæ in hoc corpore gess-

serunt, pœnam recipiant delictorum. Manifestum tamen est, quod ista singulari ratione, his qui possunt ejus consequentiam diligenter advertere: contraria sunt huic dogmati, quo perhibentur animæ transmutari. Quod si gentilium auctores sequi volunt qui opinionem istam ex principiorum suorum consequentia persecuti sunt, dicentes: cum hæc fiant, sine dubio nunquam mundum istum posse finire: consequens est eos qui hæc volunt, scripturæ nostræ non credere, quæ manifestissimè pronunciat finem mundi futurum, & non exquirere in ipsis scripturis expositiones, sive assertiones ineptas & inconsequentes ex quibus nullo genere ostendi potest, quod secundum scripturas nostras nunquam finis sæculi futurus sit.

DE EADEM RE EX LIBRO de Proverbiis Salomonis. Origenes.

VIDETUR autem mihi & illa assertio, quæ transformari animas de corporibus in alia corpora asseverat, pervenisse etiam in aliquos eorum, qui Christo credere videntur, ex quibusdam scripturæ sanctæ occasionibus: non intelligentes quomodo intelligi debeant quæ scripta sunt. Non enim animadvertunt quomodo homo efficiatur aut pullus, aut equus, aut mulus: & putaverunt transmutari humanam animam in pecudum corpora, ut æstimarent quod aliquando serpentis fulcipit corpus vel viperæ, aliquando equi, vel cæterorum animalium. Jam ergo consequens est, & hoc illos dicere debere, quod diabolus qui leo in scripturis dicitur, corpore leonis utatur: aut draconis carnibus. cum draco nominatur. Ita erit ut secundum illos transmutatio ista animarum perveniat & in demonum naturam: ut sit aliquando vel leo vel draco anima habens diabolum.

PAMPHILUS. Et paulò post. ORIGENES. Sed superflua sunt istæ omnes adinventiones. Manifestum est enim quod una pœna tam demonum naturæ, quam humano generi peccatorum, à Domino præfinita sit: illa quam Dominus sui sententia designavit, dicens, Ite in ignem æternum qui præparatus est diabolo & angelis ejus: ostendens quia eadem species pœnarum, peccatoribus hominibus & diabolo atque angelis ejus præparata sit: licet in eadem pœna diversa sit quantitas pœnæ. Alius enim gravior ac vehementius cruciatur pro magnitudine peccatorum: alius autem remissius, cujus leviora & faciliora peccata sunt.

Apologia Pamphili pro Origene finis.

RUFFINUS DE ADULTERATIONE librorum Origenis ad Macarium.

IN his quæ in superiori libro secundum Apogeticum sancti Martyris Pamphili, quem pro Origene Græco sermone edidit, prout potuimus, vel res poposcit, Latino sermone digessimus: illud est quod te desideriorum vir Macari admonitum esse volo: ut scias hanc fidei quidem regulam, quam de libris ejus supra exposuimus esse, quæ & amplectenda sit & retinenda. In omnibus enim his catholicum inesse sensum evidenter probatur: inveniri tamen in ejus libris quædam ab his non solum diversa, sed nonnunquam etiam contraria: & ea quæ veritatis regula non admittit, quæ nos quoque nec recipimus, nec probamus. Sed hoc unde acciderit, opinionem quæ ad nos usque pervenit, nec à te quidem vel ab his qui quod verum est, scire cupiunt, cælari volo: si qui tamen sunt qui audientes id quod verum est, & quod ipsa ratio indicat, acquiescant: & obrectandi studio non quodvis malint verum esse, quam id quod eis obrectandi materiam perimat.

Dubitari non puto quod hoc nullo genere fieri potuit, ut vir tam eruditus, tam prudens, certe quod indulgere etiam accusatores ejus possunt: vir qui neque stultus, neque infans fuerit, ipse sibi contraria & repugnantia in suis sententiis scriberet. Aut etiam si ullo genere concedamus hoc accidere potuisse: fortassis enim dicit aliquis, quia ea quæ in prima ætate conscripuit, potest fieri ut oblivisceretur in ætate vergenti & aliter quam aliquando senserat, post proferret: quid faciemus quod interdum in eisdem locis, atque ut ita dixerim, in consequenti pene capite, sententiæ contrarii sensus inveniu-

tur inserti? Nunquid in eodem opere ejusdem libri interdum, ut diximus, statim in consequenti capitulo oblitus sui esse potuit? verbi causa: ut qui superius dixerat nusquam inveniri in omni scriptura, ubi Spiritus sanctus factus, vel creatus esse diceretur, continuo subjiceret, inter cæteras creaturas factum esse Spiritum sanctum: aut iterum qui Patrem & Filium unius substantiæ, quod Græcè *ὁμοῦς* dicitur, designavit, in consequentibus statim capitulis, alterius esse substantiæ: & creatum poterat dicere eum, quem paulo ante de ipsa natura Dei Patris pronunciaverat natum? Vel iterum de resurrectione carnis, qui tam evidenter pronunciavit naturam carnis in cælum ascendisse cum verbo Dei, atque inibi cælestibus apparuisse virtutibus, novum & admirandum eis sui visum præbentem, possibile erat ut hanc iterum non diceret esse salvandam? Quia ergo hæc incidere ne in eum quidem poterant qui vel mente motus, vel cerebro esset insanus: quid fit in causa, quam possum breviter edocebo.

Quanta sit hæreticorum temeritas, quam nihil his sancti, nihil pensi sit: facile intelligi datur ex his quæ frequenter & ausi sunt & convicti. Nam sicut ipsorum patri diabolo ab initio fallere verba Dei atque inflectere à suo ordine & sui veni interferere virus studium fuit: ita & istis successibus suis, hanc suæ artis hereditatem reliquit. Denique cum dixisset Dominus ad Adam: Ex omni ligno paradisi manducabis: ille cum vellet Evam decipere, liberalitatem Dei omnia edere permittentem, una tantummodo interjecta syllaba, in quantas coarctavit angustias? Ait enim: Quid est quod dixit Deus, ut ex omni ligno paradisi non manducetis? Quò scilicet per hoc grave esse præceptum Dei apud hominem conquerens, prævaricationem præcepti facilius persuaderet. Hoc exemplar patris sui, atque hanc artem magistri sui secuti hæretici, quoscumque veterum nobilium tractatorum invenerunt de his quæ ad gloriam Dei pertinet, plene & fideliter disputasse: ita ut ex lectione eorum unusquisque fidelium proficere possit, & instrui, non pepercerunt scriptis eorum venenatum virus infundere, sive interpolando quæ dixerant, sive quæ non dixerant inserendo: quo facilius videlicet sub nomine doctissimi cujusque & nobilis inter scriptores Ecclesiasticos viri, hæresis suæ altrueretur assertio: ex eo quod ita sensisse etiam aliqui de claris viris & catholicis viderentur. Et horum manifestissimas inter Græcos scriptores Ecclesiasticos probationes tenemus. Et quamvis quamplurimi sunt ex veteribus, in quorum libris hujusmodi deprehenditur adulterium: tamen paucorum sufficit adhibere testimonia: ex quibus facilius quid etiam Origenis libris acciderit, agnoscat.

Clemens Apostolorum discipulus, qui Romanæ Ecclesiæ post Apostolos & Episcopos & martyr præfuit, libros edidit qui appellantur, *ἀποκρινσεις*, id est, recognitio: in quibus cum ex persona Petri Apostoli doctrina quasi vere Apostolica in quamplurimis exponatur: in aliquibus ita Eunomii dogma scribitur, ut nihil aliud quam ipse Eunomius disputare credatur, Filium Dei creatum ex nullis extantibus asseverans. Tum deinde etiam illud adulterii inseritur genus: ut naturam diaboli cæterorumque demonum non propositi voluntatisque malitia, sed excepta ac separata creatura produxerit qualitas: quia utique in cæteris omnem rationabilem creaturam docuerat liberi arbitrii facultate donatam. Sunt etiam alia nonnulla libris ejus inserta, quæ Ecclesiastica regula omnino non recipit.

Quid quaeso de his sentiendum est, quod Apostolicus vir, imo pene Apostolus non ea scribit quæ Apostoli dicunt? cui Paulus Apostolus testimonium dedit, dicens: Cum Clemente & adiutoribus meis cæteris, quorum nomina sunt in libro vitæ: & scribebat hoc quod libris vitæ contrarium est? An id potius credendum est quod supra diximus, quod perveris homines assertionem dogmatum suorum sub virorum sanctorum nomine tanquam facilius credenda inseruerunt: ea quæ nec illi sensisse, nec scripsisse credendi sunt?

Clemens quoque alius Alexandrinus presbyter & magister Ecclesiæ illius, in omnibus penè libris suis, trinitatis gloriam atque æternitatem unam eandemque designat: & tamen interdum invenimus aliqua in libris ejus capitula, in quibus Filium Dei creaturam dicit. Nunquid credibile est de tanto viro tam in omnibus catholico, tam erudito, ut vel sibi contraria senserit, vel ea quæ de Deo non dicam credere, sed vel audire quidem impium est, scripta reliquerit?

Dionysius quoque Alexandrinus Episcopus eruditissimus